

Archanděl Michael v antroposofii a spiritualitě Obce křesťanů

VNITŘNÍ SLUNCE MICHAEL

Adam Borzić

V antroposofii vyvinuté rakouským esoterikem Rudolfem Steinerem, duchovní škole, která se představuje jako duchovní věda, je angelologie významná už z toho důvodu, že antroposofické universum je spíše polycentrické nežli monocentrické. Místo orientace na jediný transcendentní zdroj hovoří Steiner raději o božském duchovním světě,¹ i když v jeho textech nalezneme i úvahu o jediném Já kosmu a také tradiční trojiční terminologii. Andělé a archandělé mají v tomto systému významější a dynamičtější úlohu než v tradičních monoteismech.

Specifické místo ovšem sehrává v antroposofickém světonázoru a spiritualitě Obce křesťanů² postava archanděla Michaela. Ten je podle Steinera vůdčím duchem našeho úseku dějin, a proto s ním přichází i specifická spiritualita. Právě v této době jsou dostupné jedinečné úkoly a síly.

Sluneční Michael – vládce tohoto věku i podzimního času

Steiner člení lidské dějiny na úseky odpovídající vždy zhruba čtyř stům až pěti stům letům. Těm odpovídá vláda jednotlivých archandělů. Jeden z nich vždy vystoupí do sféry Prasil (vyšší hirearchie) a odtud vládne dané epoše. (Podobné pojetí v nedávné době rozpracoval a metodologicky nově uchovil slovenský autor Emil Páleš ve své *Angelologii dějin*.³) Předchozí eře vládl archanděl Gabriel, spojený s tématem zvěstování a vtělení. Historické směřování k racionalismu a sekularizaci souvisí s jeho působením.

V listopadu roku 1879 Michael vystřídal Gabriela a začal z astrální pláně působit na fyzický svět.⁴ Michaelova vláda představuje zásadní obrat v duchovním životě. Steiner tvrdí, že odvrácenou stranou Gabrielova působení, které vedlo k probuzení lidského, odbožštěného vědomí, je růst materialismu. Ten není sám o sobě špatný, protože „je součástí božského plánu stvoření a má v celku vesmíru svůj účel a své určení“.⁵ Nicméně jeho temné síly už začaly získávat převahu, a proto se vlády musí ujmout Michael se svými specifickými dary. Jeho panství má pak trvat až do roku 2400, kdy bude vystřídán strašlivým archandělem hněvu Orifielem.

Zatímco v Gabrielově extrovertní epoše probíhal duchovní život ve skrytu, začíná podle Steinera v michaelské době *esoterní Slunce*.⁶ Tato vysoká duchovní bytost přinese odvrát od materialistických hodnot a příklon k svobodně rozvíjenému duchovnímu životu. Projevem toho je i založení duchovní vědy – antroposofie, která je jím inspirována.⁷ To se z karmického hlediska má podle Steinera stát přípravou na temný věk Orifiela. Navíc od začátku se Michaelova vláda musí potýkat s působením boha Mamonu, který není z okultního hlediska pouze bohem peněz, ale právě tak je odpovědný za šíření bacilů, virů a nákaz, jejichž mutace a šíření Steiner předpovídal.⁸

Michael nastupuje svoji vládu v nejnepříhodnějších časech kosmicko-lidské individuality a má v tomto věku působit jako učitel duchovní svobody a ochránce před rozkladnými silami zla (v tom se jeho antroposofické působení podobá tradičně křesťanskému.). Stává se tak principem *vnitřního slunce*.⁹ To jej spojuje s postavou Krista, která je v antroposofii pojímána jako inakranovaná Nejvyšší sluneční bytost. Michael bývá v antroposofii popisován jako tvář Kristova. Jeho vláda je tak spojena s tzv. Kristovým *sestoupením na astrální pláň* a s přítomností Krista v mentální sféře.

Michaelova úloha se ovšem projevuje také během ročního cyklu, neboť archandělé se podle Steinera podílejí coby duchovní mocnosti na tvorbě kosmického koloběhu. Rok je rozdělen mezi čtyři nejznámější archanděly, s nimiž se setkáváme i v tradičním evropském hermetismu a magii. Gabriel je vládcem vánočního období - zimy, Rafael je pánem velikonoční-

ho času - jara, Uriel spravuje svatojánskou dobu čili léto a Michaelovo působení spadá na podzim. Jeho doba začíná 29. září (kdy se tradičně slaví i v katolické církvi svátek sv. archanděla Michaela a všech svatých andělů) a končí adventem.¹⁰ Není bez významu, že *vnitřní slunce* vládne v nejnemějším údobí roku.

Steiner pracuje ve své kosmologii i s alchymickými obrazy. Na přelomu léta a podzimu vrcholí tzv. sulfurizace - sirnatění. Zhruba od půle srpna se na obloze objevují meteorické roje. Toto „kosmické železo“ Steiner spojuje s archandělovým mečem, jedním z jeho tradičních emblémů.¹¹ Tento proces se odehrává i na mikrokosmické úrovni. Železo poskytuje makrokosmu i mikrokosmu síly vůle, potřebné pro zápas s drakem – *ahrimanskými* silami, které se v rámci ročního cyklu i dějin se pokoušejí rozpustit člověka v „kosmickém snilkovství“,¹² rozpustit jej ve víření hmoty. Svátek Michaela i celá michaelská doba je tak pojímána jako svátek vůle a jasného myšlení. Jde o spojení vůle a myšlení v jediný celek.

To má pak opět svoji dějinnou aplikaci. Úkolem michaelského věku je síly hmoty nazít duchovně: Steiner píše: „*Jako musíš proměnit svůj názor o hmotě přetvořením přírodovědy ve vědu o duchu, tak musíš od toho, čím ti železo bylo až dosud, pokročit vzhůru k chápání železa meteorického, železa Michaelova meče.*“¹³ V této poznámce lze snadno nalézt i Steinerovo pojetí vlastní duchovní vědy – antroposofie, která inspirovaná archandělem má nahradit materialistickou přírodovědu gabrielské epochy.

Michaelský impuls

ke kristovskému humanismu

Archandělovo působení přináší tři epochální dary – úkoly – zjevení: přeměnu mrtvého i organického myšlení v myšlení srdce, pochopení mezilidských vztahů jako nové svatostné přítomnosti božství (neboli nalézání Boha v lidskosti) a konečně svobodnou duchovní cestu přesahující instituční kotvy.¹⁴ Protože je Michael nositelem Kristova impulsu, je také nositelem inkarnace. Michaelský věk má být epochou svobodného lidství - boholidství. A jeho spiritualita musí být čínorodá, volná a myšlenková se sídlem v srdci.

Hebrejská etymologie Michaelova jména vede k otázce: „Kdo je jako Bůh?“ a tato otázka je podle antroposofie výzvou doby. Podle kněze Obce křesťanů a antroposofického autora Rudolfa Frielinga se původně této otázky zmocnil „odpůrce člověka“.¹⁵

Michael proto svým jménem chrání majestát Boží velikosti a sráží veškerou bohorovnost a zpupnost z nebes. Ovšem tato otázka zaznívá po příchodu Krista jinak, jelikož Kristus *znovu posvětil lidské bytí*.¹⁶ Po inkarnaci se otázka převrátila a nyní je Michael průvodcem k pokorné odvaze *být jako Bůh* – k theosis, řečeno terminologií východního křesťanství.¹⁷ Křesťan je podle této vize povolán k božskému lidství.

Duchovní svobodu pak umožňuje michaelský důraz na vůli a myšlení a jejich spojení v srdci. Myšlení v srdci je pro antroposofii cílem i prostředkem. Je metodologií duchovního bádání. Toto myšlení je imaginativního a organického charakteru. Steiner je původně označuje mnoha výrazy: organické, prosté smyslovosti, vnitřně formující, tvořivé, prožívané, nadlogické, umělecké, křesťanské, svátostné. Později, kolem roku 1924, přechází k výrazu *myšlení srdce*. Ve společenské příloze časopisu Goetheanum nalezneme větu: „*Nastalo období Michaelovo. Srdce začínají mít myšlenky*.“¹⁸ Takové myšlení zažehuje úcta k poznávanému, proto je nejadekvátnějším jazykem takového poznávání obrazná řeč – imaginativní, básnické vědomí.¹⁹ Kněz obce křesťanů Jan Dostal to demonstruje na příkladu Steinerovy průpovědi, která zobrazuje spříznění mezi květinou a motýlem:²⁰

*Pohled' na rostlinu:
Je to motýl
upoutaný zemí.
Pohled' na motýla,
je to rostlina
odpoutaná kosmem.*

Toto úctou prodchnuté myšlení má nahradit neosobní řeč racionalismu a materialismu, která nenahlíží skutečnost z duchovního středu Já – ze srdce. Jedná se tedy o myšlení, které spojuje cit, vůli a logos. Myšlení mrtvé má být podle antroposofie vystředáno ožvlým, srdcem prodchnutým myšlením. Takové myšlení pak zákonitě vede k rozvinuté vnímavosti vůči druhým lidem a bytostem a k schopnosti se do nich vcítit.

Americký antroposof, alchymista a meteorolog Dennis Klocek nabízí řadu cvičení, jejichž praxe by měla vést k aktivaci myšlení srdce a schopnosti do druhého svým cituplným myšlením vstoupit.²¹ Toto myšlení se manifestuje v tvořivé službě komunitě, protože Michael je současně zvěstovatel jiného, spravedlivějšího a komunitnějšího uspořádání společnosti v duchu Steinerovy nauky o trojčlenné společnosti.²² Odtud také důraz na aplikování antro-

posofických poznatků např. v pedagogice, zemědělství, lékařství nebo umělecké tvorbě. Humanistický ráz tohoto esoterismu se projevuje jeho zapojením do společnosti a jejich potřeb a odmítnutím tradiční skrytosti esoterních věd a umění, která je po Kristu už zbytečná, protože mystérium Golgoty se odehrálo veřejně – stalo se dějinným. A protože Michael je specifickým nositelem Kristova osvobození, odehrává se tento přechod právě v jeho době, byť zatím jen u nepočetných skupin.

Milan Horák, kněz Obce křesťanů a spisovatel, připomíná, že historická zjevení archanděla Michaela, především v italském Garganu, se nesou ve znamení překračování institučních hradeb a ztuhlých duchovních forem minulosti (v jednom případě si archanděl vysvětlí poutní místo sám, v druhém případě vybídne věřící, aby si rozebrali jeho chrám).²³ Tak se tradiční michaelská zjevení v Itálii stávají v antroposofii a spiritualitě Obce křesťanů obrazem onoho třetího úkolu – zjevení – svobodné duchovnosti. Obec křesťanů aplikuje tuto vizi nepřítomností závazné doktríny a svobodným etickým rozvojem jejich členů bez jakýchkoliv institučních nároků. Michaelovi je vyhrazená celá jedna liturgická doba a jeho svátek patří v Obci křesťanů k nejvýznamnějším slavnostem kultického roku. Jakkoli je navázání spiritualitě Obce na antroposofii volné, lze říci, že Obec křesťanů je michaelskou církví v intencích Steinerova učení.

Závěr

Neantroposofovi se může tato michaelská mytologie jevit jako svérázná až svévolná hra s tradiční angelologií. Zakladatel antroposofie a inspirátor hnutí náboženské obnovy, které vykristalizovalo v Obec křesťanů, do tohoto obrazu vetkal základní důrazy své spiritualitě a svého světónázoru. Michaelova vláda je symbolem další evoluční fáze po události Krista, která stojí ve středu kosmických i lidských dějin, a jejím obsahem je odhalení svobodného božského lidství a rozvoj jeho sil. Jedná se o esoterně orientovaný humanismus, jehož metafyzickým základem je veskrze tradiční křesťanská idea vtělení Božího Slova. Ve spiritualitě Obce křesťanů pak nachází toto pochope- ní své eklesiální a liturgické vyjádření. ■

Bc. Adam Borzic (*1978) je básník, psychoterapeut, šéfredaktor literárního obydleniku Tvar a student religionistiky.

Socha archanděla Michaela v Kijevě.

Poznámky

- Ivan ŠTAMPACH: *Anthroposofie*, Olomouc: Votobia, 2000, s. 29.
- Navázání antroposofie na Obec křesťanů má spíše volný, nedogmatický charakter. Jakkoli většina členů a sympatizantů Obce z antroposofických podnětů čerpá, existuje ve spiritualitě Obce křesťanů zřetelná tendence spojovat tyto podněty s tradiční křesťanskou spiritualitou.
- Emil PÁLEŠ: *Angelologie dějin: synchronicita a periodicitá v dějinách*, Bratislava: Sophia, 2004, TÝŽ: *Sedm archandělů: rytmy inspirace v dějinách kultury a přírody*, Bratislava: Sophia, 2007.
- Rudolf STEINER: *Esoterní hodiny 1904 - 1909*, Hranice: Fabula, 2011, s. 138.
- Ibid.
- Ibid., s. 139.
- Josef KRČEK: *Zemské zrcadlení zářivého Michaelova šatu, Střetnutí*, s. 3.
- STEINER, 2011, s. 139.
- KRČEK, s. 3.
- K problematice působení archandělů během ročního cyklu viz Rudolf STEINER: *Imaginace ročních dob*, Semily: Ophelus, 2004, Steinerovo pojetí ročních dob rozvíjí svým způsobem český autor: Karel FUNK: *Tajemství čtyř ročních období: esoterika roku v ozvěnách nitra*, Praha: Eminent, 2004.
- STEINER, 2004, s. 16-17.
- Ibid., s. 16.
- Ibid., s. 21-22.
- K michaelským úkolům viz Hans-Werner SCHROEDER: *Andělé a lidé*, Praha: Grada, 2010.
- Rudolf FRIELING, Jméno Michael, *Okruh a střed*, č. 3/2008, s. 3.
- Ibid., s. 3.
- Některé Steinerovy postoje mají analogii v myšlení ruského mystika a filosofa Vladimira Solovjova. Ostatně Steiner předvídal Michalelský věk také jako věk Slovanů, protože právě oni jsou blízcí kultuře srdce. Důrazem na člověka, jeho svobodné sebeurčení a konání ve světle radikálně pojatého vtělení se Steiner blíží i některým teologům tradičního křesťanství (Boenhoeffer, Rahner).
- Jan DOSTAL: *Na cestě „myšlení srdcem“*, Bratislava: Priateľi spolčenstva kresťanov s. 37.
- K problematice básnické řeči ve vztahu k antroposofii viz John ALLISON: *A Way of Seeing: Perception, Imagination, and Poetry*, Great Barrington: Lindisfarne Books, 2003 (připraveno k českému vydání v nakladatelství Fabula).
- DOSTAL, s. 42.
- Viz jeho knihu Dennis KLOCEK: *Alchymie: škola zření – průvodce vyšším vnímáním*, Hranice: Fabula, 2010.
- I to je důvod, proč na antroposofy často narazíme v protestních hnutích usilujících o proměnu současné civilizace a politického řádu.
- Milan HORÁK: S archandělem na tenkém ledě, *Okruh a střed*, č. 3/2008, s. 5-11.